



หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา ๕

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

✦ ผู้เรียบเรียง ✦

รศ. ดร.สำเนียง เลื่อมใส

ผศ. ดร.สว่างบุญ วงศ์ฟ้าเลื่อน

✦ ผู้ตรวจ ✦

รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ดร.มนตรี ชีวธรรมพิพัฒน์

นายสุเวส อันตรวีรกุล

✦ บรรณาธิการ ✦

นางสาวสุชาดา วราหพันธ์

ป.ธ.๘ (นาคหลวง), พธ.บ. (พระพุทธศาสนา),
ศศ.ม. (ภาษาสันสกฤต), Ph.D. (Sanskrit)

ป.ธ.๕, พธ.บ. (บริหารการศึกษา),
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), ป.ร.ด. (ปรัชญาและศาสนา)

ป.ธ.๘, พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ), อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

ป.ธ.๗, พธ.บ. (ปรัชญา), อ.ม. (จริยศาสตร์ศึกษา), พธ.ด. (ปรัชญา)

ป.ธ.๔, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา), M.A. (วรรณคดีพระพุทธศาสนา),
M.A. (ภาษาศาสตร์)

กศ.บ. (สังคมศึกษา), ค.ม. (พื้นฐานการศึกษา)



จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๘/๑๐๕ หมู่ ๑ ซ.พระเมรุการุณย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๔๔ ๕๔๔๕, ๐ ๒๕๔๔ ๕๕๕๓, ๐ ๒๕๖๑ ๔๕๔๐-๒
โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๕๓, ๐ ๒๕๔๒ ๒๓๑๓

ฝ่ายวิชาการ :
๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๔ ๔๔๑๘-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๑๖๘-๕ โทรสาร ๐ ๒๕๔๐ ๒๕๒๓

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘
พิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
ISBN 978-616-07-2831-2
ราคา ๖๒ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **พระพุทธศาสนา ๕** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๗ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	ความสำคัญของพระพุทธศาสนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	พุทธประวัติ พุทธสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่าง
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	พระไตรปิฎก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	สวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	หน้าที่และมรรยาทชาวพุทธ
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศาสนพิธี

หนังสือเล่มนี้มีการปรับปรุงเนื้อหาและสอดแทรกความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันสมัยเป็นปัจจุบัน โดยใช้ตัวชี้วัดช่วงชั้น ได้แก่ ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง ซึ่ง**ตัวชี้วัดระหว่างทาง** พิมพ์ด้วยตัวอักษรสีเขียว และ**ตัวชี้วัดปลายทาง** พิมพ์ด้วยตัวอักษรสีชมพู ส่งเสริมผู้เรียน ด้วยการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และคำถามพัฒนากระบวนการคิด ซึ่งเป็นคำถามที่ท้าทายความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งอำนวยความสะดวกต่อครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร



ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ตารางวิเคราะห์โครงสร้างเนื้อหาสื่อการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพื้นฐาน

ชื่อหนังสือ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ลำดับที่/ บทที่	โครงสร้างเนื้อหา	ความสอดคล้องกับสาระ มาตรฐาน และตัวชี้วัดชั้นปี/ช่วงชั้น										
		สาระที่ ๑							มาตรฐาน ส ๑.๒			
		มาตรฐาน ส ๑.๑							มาตรฐาน ส ๑.๒			
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	
๑	ความสำคัญของพระพุทธศาสนา	✓										
๒	พุทธประวัติ พุทธสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่าง		✓	✓								
๓	พระไตรปิฎก				✓							
๔	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					✓		✓				
๕	สวดมนต์ไหว้พระ แม่เมตตา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา						✓					
๖	หน้าที่และมรรยาทชาวพุทธ											✓
๗	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศาสนพิธี								✓	✓		

สารบัญ



หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒		๑๑
พุทธประวัติ พุทธสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่าง		
๑	พุทธประวัติ	๑๒
๒	พุทธสาวก	๒๒
๓	ชาดก	๒๔
๔	ศาสนิกชนตัวอย่าง	๒๙
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้	๓๔
	สรุปสาระสำคัญ	๓๕
	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๓๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓		๓๘
พระไตรปิฎก		
	พระไตรปิฎก	๓๙
	องค์ประกอบของพระไตรปิฎก	๔๐
	ความสำคัญของพระไตรปิฎก	๔๑
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้	๔๔
	สรุปสาระสำคัญ	๔๕
	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๔๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔		๔๗
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา		
๑	พระรัตนตรัย	๔๘
๒	มงคล	๖๒
๓	พุทธศาสนสุภาษิต	๖๓
๔	การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ที่ตนนับถือเพื่อพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม	๖๙
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้	๗๑
	สรุปสาระสำคัญ	๗๒
	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๗๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕		๗๕
สวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา การบริหารจิตและเจริญปัญญา		
๑	การสวดมนต์ไหว้พระ	๗๖
๒	แผ่เมตตา	๗๘
๓	การบริหารจิตและเจริญปัญญา	๘๒
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้	๙๒
	สรุปสาระสำคัญ	๙๓
	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๙๕

หน่วยการเรียนรู้

๖

หน้าที่และมรรยาทชาวพุทธ

๙๖

มรรยาทชาวพุทธ ๙๓/

◆ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ๑๐๑

 ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้

◆ สรุปสาระสำคัญ ๑๐๒

◆ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๑๐๓

 คำถามพัฒนากระบวนการคิด

หน่วยการเรียนรู้

๗

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี

๑๐๕

๑ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๑๐๕

๒ ศาสนพิธี ๑๐๘

◆ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ๑๑๕

 ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้

◆ สรุปสาระสำคัญ ๑๑๖

◆ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๑๑๘

 คำถามพัฒนากระบวนการคิด

บรรณานุกรม ๑๑๙

หน่วยการเรียนรู้

๑

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

◆ เป้าหมายการเรียนรู้ประจำหน่วย ๑ ◆

เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

◆ ส.๑.๑ ป.๔/๑ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย

๖ แนวคิด

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน คำสอนในพระพุทธศาสนาได้ซึมซาบสู่จิตใจของคนไทย สร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทยผ่านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่สนิทแนบแน่นอยู่กับวิถีชีวิตความเป็นไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดต่อกันตราบปัจจุบัน

สาระการเรียนรู้

๑ มรดกทางวัฒนธรรมไทยที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา

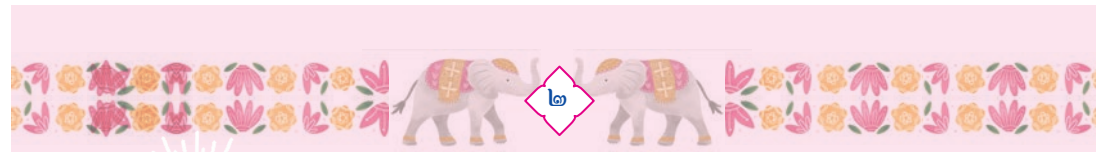
◆ มรดกทางด้านรูปธรรม

◆ มรดกทางด้านจิตใจ

๒ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย

◆ การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

◆ การพัฒนาด้านจิตใจ



คำถาม
น่าทึ่ง

จิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติ
ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านใด

๑

มรดกทางวัฒนธรรมไทย ที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา



พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยความที่เผยแพร่อยู่ในสังคมไทยเป็นเวลานาน แนวคิด ความเชื่อ คำสอนได้ผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ประเพณีไทย และครอบคลุมถึงวิถีชีวิตในทุก ๆ ด้าน จนกล่าวได้ว่า “สังคมไทย คือ สังคมพระพุทธศาสนา ประเพณีไทย คือ ประเพณีทางพระพุทธศาสนา” จากความสำคัญที่กล่าวมาถือได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา

ในชั้นนี้กำหนดให้เรียนความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ๒ เรื่อง คือ



๑

มรดกทางด้านรูปธรรม

มรดกทางด้านรูปธรรม คือ มรดกที่สามารถมองเห็น จับต้อง สัมผัสได้ เช่น ศาสนสถาน ได้แก่ อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาสนสถานเหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อบูชาพระรัตนตรัย ที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธ เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และปูชนียวัตถุทางศาสนา เป็นที่อยู่ของพระภิกษุ เป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล ของชาวพุทธ ศาสนสถานทุกแห่งล้วนคงเอกลักษณ์ความเป็นไทยและสะท้อน อิทธิพลพระพุทธศาสนาในสังคมไทย



พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่



วิหารพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม



วัดไชยวัฒนาราม
ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา



มรดกทางด้านจิตใจ

มรดกทางด้านจิตใจ คือ มรดกที่เป็นนามธรรม จับต้อง สัมผัสไม่ได้ แต่รับรู้ได้จากพฤติกรรมมนุษย์ที่สะท้อนผ่านอิทธิพลคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีต่อจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเคารพผู้อาวุโส การมองโลกในแง่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พฤติกรรมเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ได้รับการยอมรับชื่นชม และดึงดูดนักท่องเที่ยวจากนานาประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย



❖ การเคารพผู้อาวุโส เป็นอุปนิสัยที่ดั่งมรดกสะท้อนวัฒนธรรมอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย



❖ ความยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรกับทุกคนของคนไทยเป็นเอกลักษณ์ที่ยอมรับทั่วโลก



การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย



☀ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย เป็นการประยุกต์ใช้คำสอนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติไทย ซึ่งมีแนวทาง คือ



การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม



การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาสิ่งรอบตัวให้เหมาะสม น่ายุ และเอื้อต่อการพัฒนาทั้งตนเองและสังคม ที่เรียกว่า **“สังคมน่ายุ”** บนพื้นฐานของการพัฒนาตนเองตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่อง **ภาวนา ๔**



ภาวนา ๔ ได้แก่ การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น ๔ ประการ



หลักการพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมตามหลักภาวนา ๔ สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา เพียงแต่แยกแยะรายละเอียดให้แตกต่างกันออกไป ดังตารางสรุปไตรสิกขาลงในภาวนา ๔ ดังนี้

ตารางสรุปหลักไตรสิกขาลงในภาวนา ๔

ไตรสิกขา	ภาวนา ๔
ศีล	กายภาวนา, สืลภาวนา
สมาธิ	จิตตภาวนา
ปัญญา	ปัญญภาวนา



๒๒ การพัฒนาด้านจิตใจ

การพัฒนาด้านจิตใจเป็นการฝึกหัดควบคุมอารมณ์ของตนเองให้เป็นปกติ ไม่ฟุ้งซ่าน วอกแวกไปตามเหตุการณ์ต่างๆ และเป็นการฝึกควบคุมความคิด ฝึกมองโลกในแง่ดี มองและเลือกเอาแต่สิ่งดีที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม ที่เรียกว่า **“คิดบวก”** หลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางพัฒนาจิตใจ คือ หลัก**โอวาท ๓**



การพัฒนาด้านจิตใจเป็นการฝึกตนให้เป็นผู้มีจิตใจดี คือ มีความเมตตา กรุณา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และคิดบวก โดยคิดมุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เรียกว่า **“เป็นผู้มีความรู้ คู่คุณธรรม”** ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชาติ

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ย้ำทวนความรู้

ตอนที่ ๑ ร่วมคิด ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่า พระพุทธศาสนามีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติไทยได้อย่างไร แล้วบันทึกลงในสมุด

ตอนที่ ๒ ร่วมทำ แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน โดยให้สืบค้นภาพที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย พร้อมส่งตัวแทนกลุ่มมานำเสนอหน้าชั้นเรียน (กลุ่มละ ๓ ภาพ) ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้พัฒนาชาติไทย
ในด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ ๒ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้พัฒนาชาติไทยในด้านจิตใจ

ตอนที่ ๓ ย้ำทวนความรู้ ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- ๑ พระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาชาติไทยได้อย่างไร
- ๒ การพัฒนาด้านจิตใจต้องอาศัยหลักธรรมใด
- ๓ หลักธรรมใดในพระพุทธศาสนานำมาใช้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- ๔ ข้อดีของการนำหลักธรรมมาพัฒนาชาติไทยคืออะไร
- ๕ นักเรียนสามารถนำหลักโอวาท ๓ มาปรับใช้ในการคิดบวกได้อย่างไร

สรุป
สาระสำคัญ

ความสำคัญ ของพระพุทธศาสนา

๑ มรดกทางวัฒนธรรมไทยที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือมาเป็นเวลานาน ได้ผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ประเพณีไทย จนกล่าวได้ว่า “สังคมไทย คือ สังคมพระพุทธศาสนา ประเพณีไทย คือ ประเพณีทางพระพุทธศาสนา” ดังนี้

◆ **มรดกทางด้านรูปธรรม** คือ มรดกที่สามารถมองเห็น จับต้อง สัมผัสได้ เช่น ศาสนสถาน ที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธ

◆ **มรดกทางด้านจิตใจ** คือ มรดกที่เป็นนามธรรม จับต้อง สัมผัสไม่ได้ แต่รับรู้ได้จากพฤติกรรมของมนุษย์ที่สะท้อนผ่านอิทธิพลคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีต่อจิตใจ ส่งผลให้คนไทยมีเอกลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับชื่นชมจากนานาประเทศ

๒ การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย

การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย เป็นการประยุกต์ใช้คำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพประกอบด้วย

◆ **การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม** สามารถทำได้บนพื้นฐานของการพัฒนาตนเองตามหลักคำสอนเรื่อง **ภavana ๔** ได้แก่

- ◆ **กายภาวนา** คือ การพัฒนาตนเองด้านกาย
- ◆ **ศีลภาวนา** คือ การพัฒนาตนเองด้านศีลหรือพฤติกรรม
- ◆ **จิตตภาวนา** คือ การพัฒนาตนเองด้านจิตใจ
- ◆ **ปัญญาภาวนา** คือ การพัฒนาตนเองด้านปัญญา

◆ **การพัฒนาด้านจิตใจ** สามารถทำได้บนพื้นฐานของการพัฒนาตนเองตามหลักคำสอนเรื่อง **โอวาท ๓** ได้แก่

- ◆ **ละความชั่ว** คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
- ◆ **ทำความดี** คือ หมั่นทำแต่ความดี
- ◆ **ทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์** คือ ผีอกวามจิตใจให้ฝึกฝนในการทำมาดีและฝึกคิดในการทำความดี

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

เรื่อง ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ ๑ **กำหนดและเลือกหัวข้อ** นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๓ กลุ่ม แต่ละกลุ่มเลือกหัวข้อที่ตนเองสนใจ ๑ หัวข้อ

- ◆ พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม
- ◆ พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย

ขั้นตอนที่ ๒ **การวางแผน** นักเรียนแบ่งหน้าที่กันภายในกลุ่มของตนเอง เช่น ค้นคว้า สืบค้น เกี่ยวกับหัวข้อของตนเอง และกำหนดวิธีการนำเสนอข้อมูลของกลุ่มตนเอง

ขั้นตอนที่ ๓ **การปฏิบัติงาน**

- ◆ นักเรียนนำข้อมูลของตนเองแลกเปลี่ยนระหว่างกันภายในกลุ่ม จากนั้นร่วมกันสรุปข้อมูลที่ได้
- ◆ นักเรียนร่วมกันจัดเตรียมข้อมูลเพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ ๔ **การนำเสนอและการประเมินผล** นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอข้อมูลหน้าชั้นเรียน จากนั้นร่วมกันอภิปรายสรุป และจัดบันทึกความรู้ลงในสมุดบันทึกของตนเอง

คำถามพัฒนากระบวนการคิด

- ๑ พระพุทธศาสนามีส่วนในการพัฒนาชาติไทยได้อย่างไรบ้าง
- ๒ พระพุทธศาสนาก่อให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมไทยในด้านใดบ้าง
- ๓ จงบอกมรดกทางพระพุทธศาสนาด้านรูปธรรมในท้องถิ่นของตนเอง มา ๓ แห่ง
- ๔ จิตธรรมผานั่งเรื่องใดที่ปรากฏบนผนังพระอุโบสถในวัดใกล้โรงเรียนของนักเรียน
- ๕ จงบอกคุณลักษณะพิเศษของนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา

หน่วยการเรียนรู้

๒

พุทธประวัติ พุทธสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่าง

เป้าหมายการเรียนรู้ประจำหน่วย ๒

เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

- ◆ ส ๐.๐ ป.๕/๒ สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
- ◆ ส ๐.๐ ป.๕/๓ เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

แนวคิด

พุทธประวัติ หมายถึง ประวัติของพระพุทธเจ้า ศาสดาของพระพุทธศาสนาผู้ทรงไว้ซึ่งพระมหากรุณาธิคุณสั่งสอนประชาชนให้รู้ เข้าใจถึงความจริงของชีวิตและแนวทางปฏิบัติตนเพื่อให้หมดทุกข์ ปลอดปัญหา และมีความสุข ส่วนพุทธสาวก คือ สาวกที่ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ และชาดกเป็นเรื่องราวการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ การเรียนเรื่องนี้ช่วยให้มีความรู้ เข้าใจ และได้แบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตต่อไป



พุทธประวัติ



 พระพุทธเจ้า เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา มีพระนามเดิมว่า “สิทธัตถะ” แปลว่า **ผู้มีความต้องการสำเร็จ** เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ และพระนางสิริมหามายา ประสูติเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ณ ลุมพินีวัน ที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์และเมืองเทวทหะ ปัจจุบันวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ถือเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า **“วันวิสาขบูชา”**



ภายหลังประสูติได้ ๓ วัน

ภายหลังประสูติได้ ๓ วัน อสิตดาบส (อะ-สี-ตะ-ดา-บด) ฤๅษีที่เป็นที่เคารพของตระกูลศากยะ เดินทางมาเข้าเฝ้าและได้ทำนายพระลักษณะของพระราชกุมารไว้ ๒ ประการ คือ

● ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็น **พระราชาผู้ยิ่งใหญ่**

● หากออกผนวชจะได้บรรลุเป็น **ศาสดาเอกของโลก**



ภายหลังประสูติได้ ๕ วัน

ภายหลังประสูติได้ ๕ วัน พระราชบิดาได้ทำพิธีชานพระนามและทำนายพระลักษณะของพระราชกุมาร โดยเชิญพราหมณาจารย์ผู้มีชื่อเสียงมาประกอบพิธีจำนวน ๑๐๘ คน ผลการชานพระนามปรากฏว่า พราหมณ์ทั้งหมดพร้อมใจถวายพระนามว่า “สิทธัตถะ” จากนั้นได้คัดเลือกพราหมณ์ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านทำนายลักษณะจำนวน ๘ คน ทำพิธีทำนายพระลักษณะ ผลปรากฏว่าพราหมณ์ ๗ คนแรกทำนายพระลักษณะออกเป็น ๒ ประการเหมือนอสิตดาบสที่ทำนายไว้ แต่มีพราหมณ์หนุ่มอายุน้อยในบรรดาพราหมณ์ทั้งหมด นามว่า **โกณฑัญญะ (โกน-ทัน-ยะ)** ได้ทำนายพระลักษณะไว้ประการเดียวว่า **“พระราชกุมารจะเสด็จออกผนวชและจะได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลก”**

๑๔



ภายหลังประสูติได้ ๗ วัน

ประสูติได้ ๗ วัน พระราชมารดาสวรรคต พระราชบิดาได้มอบหมายให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี (พระชนินุชฐาหรือน้องสาวของพระนางสิริมหามายา) เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูแทน



ประสูติได้ ๗ ปี

ประสูติได้ ๗ ปี พระราชบิดาส่งเข้ารับการศึกษานในสำนักของครูวิศวามิตร (วิท-สะ-วา-มิต) พระองค์มีพระวิริยอุตสาหะใส่พระทัยในการศึกษา จนเรียนสำเร็จตามหลักสูตรในระยะเวลาที่กำหนด

๑๕



พระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา

ทรงเข้าพิธีอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา หรือพิมพา พระราชธิดาของกษัตริย์เมืองเทวทหะ มีพระโอรสพระองค์หนึ่งพระนามว่า “ราहुล” แปลว่า “บ่วง” หรือ “ห่วง”



พระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา

เสด็จออกผนวชที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมา โดยมีนายจันนะ มหาตเล็กติดตาม และมีม้าชื่อ กัณฐกะ (กัน-กะ-กะ) เป็นพาหนะ

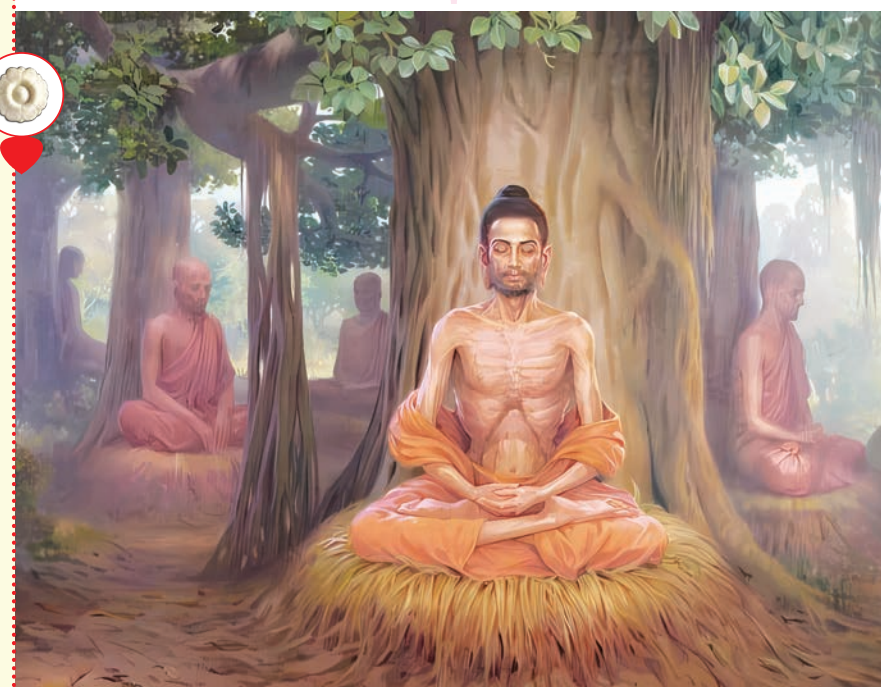


เสด็จเข้ารับการศึกษา
ในสำนักของอาจารย์อาฬารดาบส



เสด็จเข้ารับการศึกษา
ในสำนักของอาจารย์อุททดาบส

หลังผนวชเสด็จเข้ารับการศึกษาในสำนักของอาจารย์ ๒ ท่าน คือ อาฬารดาบส (อา-รา-ระ-ดา-บส) และอุททดาบส (อุ-ด-ทะ-กะ-ดา-บส) เมื่อสำเร็จการศึกษาในสำนักของอาจารย์ทั้งสองแล้ว ทรงเห็นว่าความรู้ที่ได้มา ไม่เพียงพอที่จะช่วยให้พระองค์ตรัสรู้ธรรมได้



จากนั้นทรงลาอาจารย์ทั้งสองเพื่อออกแสวงหาหนทางตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ครั้งแรกทรงใช้วิธีการทรมานพระองค์ตามแนวคำสอนที่นิยมในขณะนั้น คือ การบำเพ็ญทุกรกิริยา (ทุ-ก-กะ-ระ-กิ-ริ-ยา) แปลว่า “การกระทำที่ทำได้ยาก” โดยทรงเลือกวิธีที่ทำได้ยากที่สุด ๓ วิธี ได้แก่

- ๑) การกดพระทนต์ด้วยพระทนต์ กดด้วยพระขีวหา (กัดฟันใช้ลิ้นดันเพดาน)
- ๒) การกลืนลมหายใจเข้า-ออก
- ๓) อดพระกระยาหาร โดยทรงผ่อนทีละนิด ๆ จนไม่เสวยเลย

เมื่อทรงบำเพ็ญได้ระยะหนึ่ง ทรงพบว่าไม่ใช่หนทางตรัสรู้ ทรงเลิกแล้วหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิต (สมาธิ) ในเวลาต่อมา



ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ทรงตรัสรู้ธรรม **อรุณสวัสดิ์ ๔** คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ดับพระศรัมาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ภายหลังเสด็จออกผนวชได้ ๖ ปี ขณะมีพระชนมายุ ๓๕ พรรษา



เหตุการณ์หลังตรัสรู้

ภายหลังตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าได้ใช้เวลาระยะหนึ่งในการพิจารณา ไตร่ตรองและคัดเลือกธรรมสำหรับสั่งสอนประชาชน และตัดสินใจพระทัย เสด็จออกประกาศพระพุทธศาสนา โดยมีเหตุการณ์สำคัญที่กำหนดให้เรียน ในขั้นนี้ ได้แก่



โปรดพระพุทธรูป



พระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาทรงทราบข่าวการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จึงได้ส่งอำมาตย์ไปกราบทูลให้เสด็จมาแสดงพระธรรมเทศนาโปรดประชาชน ชาวเมืองกบิลพัสดุ์ แต่อำมาตย์ที่ถูกส่งไปหลังจากที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาของ พระพุทธเจ้าแล้ว ต่างก็ได้ทูลขอโทษทั้งหมด

ภายหลังทรงส่งกาฬุทายีอำมาตย์ไปทูลอาราธนานิมนต์ พระพุทธองค์ทรง ตอบรับ และเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระสาวกได้เสด็จ กรุงกบิลพัสดุ์ เพื่อโปรดพระพุทธรูปและประชาชนชาวเมืองกบิลพัสดุ์ โดยเสด็จ ประทับที่นิโครธารามที่พระพุทธรูปบิดาจัดถวายให้เป็นที่ประทับ

วันที่สอง เสด็จออกบิณฑบาตในพระนครพร้อมด้วยหมู่พระสาวก ซึ่งไม่เป็น ที่โปรดปรานของพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดา ทรงเห็นว่าเป็นการเสื่อมเสีย พระเกียรติและวงศ์ตระกูล เพราะไม่มีภักษัตริย์พระองค์ใดออกบิณฑบาตหรือ เทียวภิกขาจารแบบนี้ ต่อมาพระพุทธเจ้าตรัสอธิบายให้พระราชบิดาเข้าใจว่า พระทัยว่า เป็นธรรมเนียมประเพณีของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ต้องดำรงชีวิต ด้วยการรับบิณฑบาต ซึ่งทำให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงคลายพระทัยและเข้าพระทัย ในวิถีของนักบวช หรือพระภิกษุสงฆ์